

DOI: 10.32347/2786-7269.2023.3.206-218

УДК 725.55

к. арх., доцент **Бородай Д.С.**,
dmytro.borodai@snau.edu.ua, ORCID: 0000-0002-0771-9769,
к. арх., доцент **Бородай А.С.**,
artem.borodai@snau.edu.ua, ORCID: 0000-0003-4221-0332,
Бородай С.П., sergii.borodai@snau.edu.ua, ORCID: 0000-0003-1281-7766,
Сумський національний аграрний університет

АРХІТЕКТУРНО-ПЛАНУВАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ КОМПЛЕКСНИХ ЦЕНТРІВ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ ТА ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ НА ПРИКЛАДІ М. СУМИ

Присвячено дослідженню актуальної сьогодні проблеми, а саме особливостям архітектурно-планувальної організації будівель комплексних центрів соціальної допомоги і психологічної реабілітації. Проведено огляд існуючих на сьогодні досліджень, що стосуються порушеної проблематики. Сформульовано сутність поняття визначеного об'єкту дослідження, визначено основні функціональні процеси, що є характерними для будівель даного призначення. Визначено основні функціональні блоки та їх структурне наповнення. Запропоновано рекомендації щодо архітектурно-планувальної організації центру соціальної допомоги та психологічної реабілітації на основі концептуального проектного рішення у м. Суми.

Ключові слова: комплексний центр; соціальна допомога; психологічна реабілітація; функціонально-планувальна організація; функціональний блок

Постановка проблеми. Соціальна допомога відіграє важливу роль в системі соціального забезпечення населення будь-якої країни. Сутність соціальної допомоги полягає в тому, що кожен громадянин країни має право на матеріальне забезпечення, що відповідає рівню, який є не нижчим за прийнятий законодавством прожитковий мінімум. Фінансове забезпечення всіх видів соціальної допомоги населення здійснюється за рахунок коштів Державного та місцевого бюджетів. Також існують й певні специфічні форми соціальної допомоги, які відрізняються від загальнодержавних, але доповнюють загальну систему соціального забезпечення населення. Формуються спеціальні заклади, різноманітні фонди, які особливо динамічними темпами розвиваються в умовах сьогодення.

В Україні в сьогоденнішніх реаліях проблематика соціальної допомоги населення є особливо актуальною. В результаті військової агресії соціально-економічне становище країни суттєво послабилося, що в свою чергу

відзначилося на рівні фінансового забезпечення кожної родини. Значна кількість населення країни опинилася за межею бідності, десятки тисяч людей втратили житло, постійне місце роботи. В країні відбуваються процеси глобальної вимушеної міграції, як зовнішньої, так і внутрішньої. Згідно статистичних даних більше 8 мільйонів людей змінили своє постійне місце проживання. В результаті проблема соціальної допомоги гостро постала перед мільйонами людей в усій країні.

Поряд з проблематикою соціальної допомоги в умовах сьогодення надзвичайно важливим є питання психологічної реабілітації. В процесі повсякденної життєдіяльності кожній людині доводиться вирішувати значну кількість проблем з метою забезпечення існування та задоволення повсякденних потреб. В умовах воєнного часу кожна сім'я в Україні зіштовхнулася з критичною ситуацією, втратила так звану «зону комфорту». Велика кількість родин безпосередньо зіштовхнулися з участю членів своїх сімей безпосередньо в бойових діях, або стали заручниками, знаходячись в зоні окупації країни-агресора. Значна кількість населення перебуває в зоні активних бойових дій, тим самим постійно знаходиться у стані надзвичайного стресового навантаження. В даному випадку кожній людині необхідна кваліфікована психологічна допомога та реабілітація, що спрямована на вирішення різноманітного роду психологічних проблем пов'язаних з труднощами в різних обставинах, а також глибоких особистих проблем.

З метою вирішення даної проблематики доцільним є формування спеціалізованих установ, а саме комплексних центрів соціальної допомоги та психологічної реабілітації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика формування архітектурно-планувальної організації комплексних центрів соціальної допомоги та психологічної реабілітації є надзвичайно актуальною в умовах сьогодення, але наукових досліджень за даним напрямком в Україні недостатньо.

За спорідненим напрямком проведено дослідження Обиночної З.В. в аспекті функціонально-планувальної організації центрів для спільного тимчасового перебування осіб похилого віку та дітей-сиріт, де надано рекомендації щодо організації функціональних зон території та функціонально-планувальної структури комплексного центру для осіб похилого віку та дітей-сиріт та сформовано структурну модель. [13]. В дослідженнях Липовцевої К.Д. визначено функціонально-планувальні особливості соціально-реабілітаційних центрів для безпритульних, розглядається функціональна диференціація приміщень у відповідності до різних вікових груп [11,12]. В науковій роботі Кравченко І.Л. визначено принципи архітектурно-планувальної

організації центрів медично-соціальної реабілітації дітей та підлітків з фізичними вадами [9]. В публікації Бісмак О.В. проаналізовано проблеми організації та роботи реабілітаційних центрів в Україні [2].

Питання, що стосуються проблематики формування архітектурних рішень, організації інтер'єрних просторів, типології та еволюції розвитку закладів соціального захисту, реабілітаційних центрів, закладів суспільної опіки дітей, закладів для безпритульних, закладів для людей похилого віку розкриті у роботах Ахаїмової А.О. [1], Коваль-Цепової А.В. [8], Фоміна В.В. [18], Гнеся І.П. [4,5], Соловій Л.С. [5, 16, 17], Красножон Т.Ю. [10], Здетовецької Н.О. [7].

Серед останніх зарубіжних публікацій за визначеною тематикою дослідження Д. Чіззоніті, М. Москателлі, Л. Каттані, де порушено проблему формування та розвитку закладів соціального призначення для країн третього світу Центральної Африки [19]. Проблема організації простору для людей похилого віку розкрита у праці К. Джонсона [20].

Вищезазначені дослідження ґрунтовно вивчають проблематику архітектурних рішень об'єктів, близьких за функціональним призначенням, але архітектурно-планувальні особливості комплексних центрів соціальної допомоги та психологічної реабілітації в сучасних умовах потребують більш детального вивчення.

Метою статті є визначення особливостей функціонально-планувальної структури комплексних центрів соціальної допомоги та психологічної реабілітації з урахуванням сучасних умов та рекомендації щодо архітектурно-планувального вирішення об'єктів визначеного призначення на основі розробленого проектного рішення у м. Суми.

Виклад основного матеріалу. Центрами соціальної допомоги та психологічної реабілітації є спеціальні державні або недержавні установи, які здійснюють соціальне обслуговування та надають певні соціальні послуги громадянам, які опинилися у складних життєвих обставинах і потребують сторонньої допомоги.

В реаліях сьогодення проблема створення закладів даного типу є надзвичайно важливою. Такі установи доцільно розміщувати в адміністративних центрах країни, де концентрується найбільша кількість населення. Саме адміністративні центри є ключовими точками внутрішньої міграції в період воєнного часу, оскільки саме в них розташовані найбільші транспортні вузли – залізничні та автовокзали. В даний час в більшості адміністративних центрів України відсутні комплексні заклади визначеного спрямування. Існує значна кількість приватних кабінетів психологів, окремі територіальні центри і підрозділи соціальної допомоги при державних закладах, а також приватні волонтерські центри. Визначені заклади, як правило, не є

окремими будівлями, а хаотично розташовуються в структурі інших будівель та установ. Таким чином дуже часто неможливо людині, що опинилася в складних життєвих обставинах задовольнити необхідні потреби, тому важливим завданням є формування комплексного центру, що враховує багатогранність функцій соціальної допомоги та психологічної реабілітації.

Комплексність центру визначеного призначення враховує багатofункціональне призначення установи, що надає соціальні, психологічні, юридичні послуги людям, що опинилися в складних життєвих умовах, а також особам похилого віку, учасникам бойових дій та їх сім'ям, особам з особливими потребами, переселенцям, самотнім непрацездатним громадянам та іншим соціально незахищеним громадянам в умовах стаціонарного або тимчасового (денного) перебування, які спрямовані на підтримання їхньої життєдіяльності і соціальної активності.

Протягом тривалого часу люди, що належали до груп населення, які потребували соціальної допомоги, розглядались ізольовано в основному з точки зору певних фізичних вад (тобто обмежені в русі чи приковані до ліжка) та проблем з психічним здоров'ям. При цьому практично не враховувався широкий діапазон соціальних та психологічних проблем в процесі забезпечення життєвих потреб та ціннісних орієнтацій кожної людини, яка в результаті суб'єктивних чи об'єктивних причин може опинитися в складних життєвих обставинах. Такий вузький погляд на соціальні потреби людини відобразився у сформованих типах житлового забезпечення та спеціалізованого соціального обслуговування [2]. Як наслідок, вітчизняна практика формування об'єктів соціального забезпечення характеризується достатньо обмеженою номенклатурою типів будівель, що не в змозі задовольнити широкий діапазон потреб населення, що опинилося в складних життєвих обставинах. Таким чином, забезпечення означених груп населення зводилося в основному до будівництва будинків-інтернатів для пристарілих, людей з психічними хронічними захворюваннями та розумово відсталих дітей. Безумовно, будівлі даного типу повинні бути в практиці будівництва, але для забезпечення проживання і обслуговування найбільш важкого контингенту визначених груп населення. З метою забезпечення широкого діапазону потреб різних форм соціального та психологічного обслуговування мають бути створені спеціалізовані комплексні установи.

Враховуючи існуючу в Україні типологію будівель і споруд, найбільш близькими за функціональною структурою до комплексних центрів соціальної допомоги та психологічної реабілітації є територіальні центри соціальної допомоги.

Територіальні центри соціальної допомоги існують в кожному обласному центрі, їх формують у складі не менше ніж двох підрозділів. Основними з цих підрозділів є наступні відділення: соціальної допомоги вдома; організації надання грошової і натуральної адресної допомоги малозабезпеченим непрацездатним громадянам; соціально-побутової реабілітації; соціально-медичної реабілітації. [6]. В кожному окремому випадку згідно із завданням на проектування визначається кількість і призначення зазначених вище підрозділів територіальних центрів. Структурні підрозділи територіальних центрів наведені у додатку Б, ДБН В.2.2-18:2007 «Заклади соціального захисту населення» [6].

В структурі комплексних територіальних центрів соціального обслуговування населення, у тому числі спеціального призначення, передбачаються спеціальні умови для: тимчасового проживання, харчування, санітарно-гігієнічного обслуговування, медичного обслуговування і реабілітації, лікувально-трудова терапія, культурно-масового обслуговування, адміністративно-побутового обслуговування, охорони та безпеки [3]. Питання функціоналу закладів соціального наповнення визначена також законодавчими та нормативними документами [6, 14, 15].

Вітчизняна практика показує, що центри соціальної допомоги та психологічної реабілітації, в більшості випадків, розташовані в адаптованих будівлях, а тому їх функціонально-планувальна організація не відповідає необхідним нормативним вимогам, а комунікаційна схема між приміщеннями має ламану структуру, що створює незручності при експлуатації.

Комплексний центр соціальної допомоги та психологічної реабілітації можна розглядати як новий типологічний об'єкт у складі закладів соціального захисту населення. Об'єкт визначеного призначення доцільно включити до соціального розвитку кожного адміністративного центру області, оскільки його головним завданням є інтеграція в єдиному просторі вищенаведених функцій та їх адаптація під нормальні процеси життєдіяльності, а саме трудову, дозвілєву, житлову.

Комплексні центри соціальної допомоги та психологічної реабілітації мають складну функціонально-планувальну структуру, яка поєднує в собі різні типологічні групи приміщень, що виконують соціальні, медичні, юридичні, реабілітаційні та рекреаційні функції.

Основними функціональними блоками комплексного центру соціальної допомоги та психологічної реабілітації є: адміністративно-вестибюльний блок; блок професійної реабілітації; блок медичної реабілітації (до складу якого входить служба відновлювальної терапії, кабінети прийому фахівців); блок соціальної реабілітації (рекреаційна реабілітація, ерготерапія, психологічна реабілітація, приміщення для навчання навичкам самостійного проживання);

блок юридичного обслуговування (включає кабінети юристів), блок допомоги іноземним громадянам, приміщення організації соціального харчування та торгівлі, клубно-демонстраційні приміщення культурно-масового призначення, приміщення спортивно-реабілітаційного призначення, житловий блок для тимчасового (денного) перебування.

Для ефективного функціонування закладів визначеного призначення необхідно враховувати віковий розподіл, що має враховуватися при функціональному зонуванні. Зонування комплексного центру соціальної допомоги і психологічної реабілітації обов'язково має враховувати раціональні функціональні зв'язки між блоками: одні потребують режимної ізоляції (блок медичної реабілітації), інші – безпосереднього зв'язку між собою.

З метою практичного дослідження архітектурно-планувальної організації комплексного центру соціальної допомоги і психологічної реабілітації розроблено експериментальний проект будівлі у м. Суми.

Місцем для розміщення об'єкту пропонується ділянка, що знаходиться по вулиці Харківській у центральній частині міста Суми, в зоні громадської забудови відповідно до зонінг-плану. На відстані 50 метрів від запроектованої будівлі протікає річка Псел. При розміщенні будівлі враховано водоохоронну зону річки (50 метрів). Ділянка має ускладнену конфігурацію, поруч розташована багатопверхова житлова забудова з закладами громадського обслуговування: кафе, торговими центрами, офісними приміщеннями. На відстані 50 метрів від ділянки розміщена зупинка громадського транспорту. При розробці генерального плану (рисунок 1) організовано зручні підходи до будівлі та під'їзди зі сторони вулиці Харківська. З метою організації сприятливих санітарно-гігієнічних умов ділянку пропонується максимально озеленити і поєднати з рекреаційною зоною річки Псел. На ділянці організовано зручні під'їзди до обслуговуючої частини будівлі з боку виробничих приміщень їдальні та розворотний майданчик (12x12 м). Проїзди та під'їзди мають ширину 3,5 м. Передбачено відкриту стоянку для автотранспорту на 16 місць з урахуванням місць для маломобільних груп населення. Перед входом проектом передбачено накопичувальну площу для відпочинку громадян, з західної сторони будівлі розміщується сад з пішохідними алеями та доріжками. Також передбачено ігровий майданчик для дітей. В прибережній зоні річки пропонується організувати зону для відпочинку.

Будівлю запроектовано триповерховою, об'ємно-планувальна структура формується з двох блоків радіально-кільцевої конфігурації, які поєднані перехідною галереєю в просторі другого поверху (рисунок 1). Два напівкільцеві об'єми спрямовані симетрично один до одного по одній осі, за рахунок чого

формується єдина компактна форма з відкритим простором внутрішнього двору. Таким чином застосовано прийом компактної композиційно-планувальної організації, що на думку авторів є найбільш оптимальним в даних містобудівних умовах. Будівля такої форми інтегрується в існуюче містобудівне середовище, що поєднується з рекреаційною зоною річки Псел. Інтеграція в природне середовище забезпечується також організацією зимового саду в структурі переходу. Входи у будівлю організовані через внутрішній дворовий простір.

Експлікація генерального плану		Умовні позначення:	
№	Назва	Назва	
1	Запроектована будівля	"Червона" лінія	
2	Зелений сад	Межа ділянки проектування	
3	Ігровий майданчик	Зелені насадження	
4	Зона відпочинку	Пішохідні доріжки (тротуари)	
5	Зупинка громадського транспорту	Автомобільні дороги та проїзди	
6	Стоянка для легкових автомобілів	Території водойм	

Рис. 1. Містобудівне та образно-композиційне вирішення центру соціальної допомоги та психологічної реабілітації у м. Суми

Фасади будівлі центру соціальної допомоги та психологічної реабілітації мають просту композиційну структуру: площини суцільного скління поєднуються з виступаючими динамічними елементами. За рахунок компактної радіально-центричної форми для даної будівлі характерним є рівнозначне сприйняття усіх фасадів.

Функціонально-планувальна структура будівлі центру соціальної допомоги та психологічної реабілітації в м. Суми включає наступні функціональні блоки (рисунок 2):

- *вхідний блок та комунікаційні приміщення* (вестибюль, фойє, гардеробні, коридори, вертикальні комунікації, кімната охорони);

- блок адміністративних приміщень (кабінет директора, відділ кадрів, приймальня, бухгалтерія);

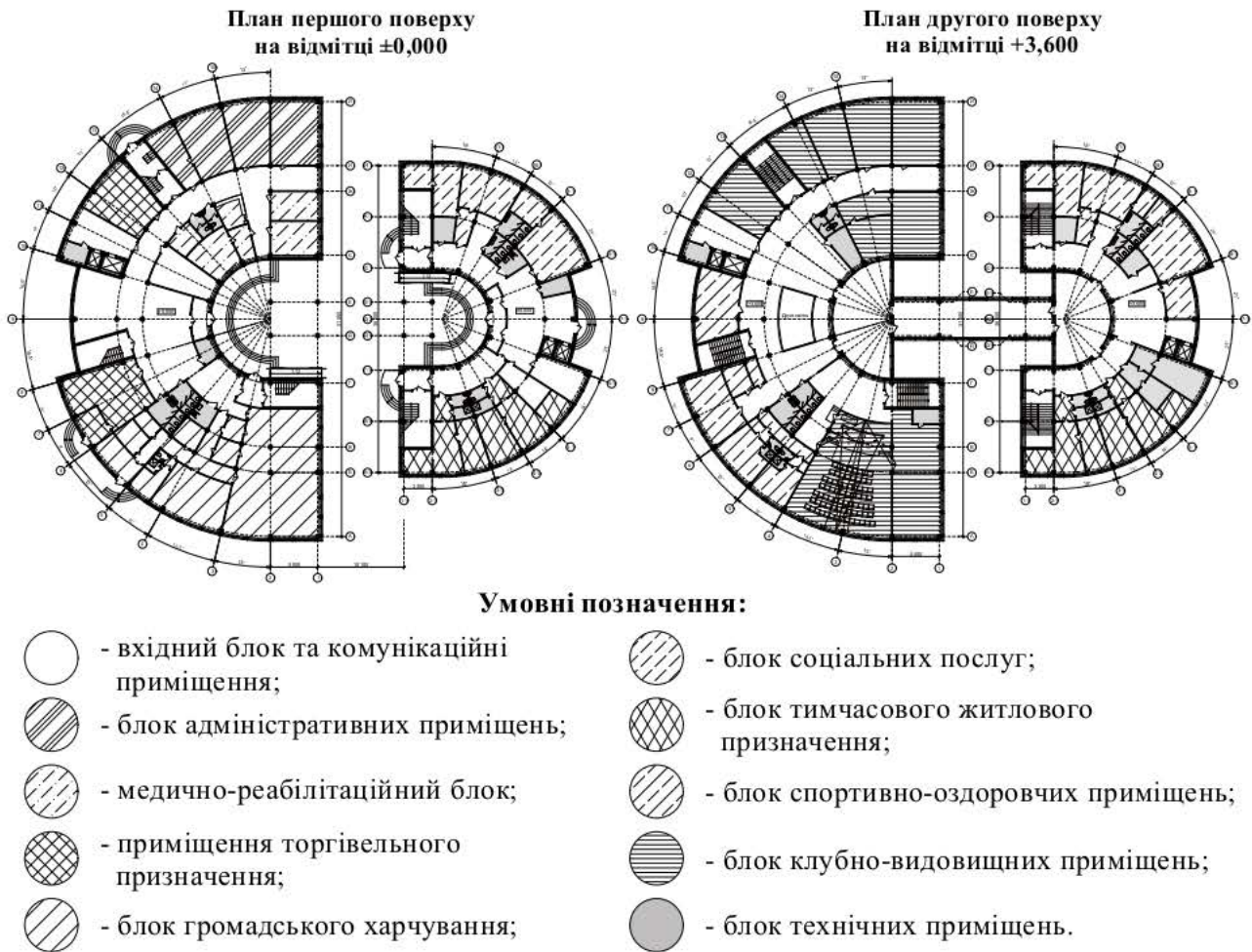

Рис. 2. Функціонально-планувальне вирішення центру соціальної допомоги та психологічної реабілітації у м. Суми

- *медично-реабілітаційний блок* (кабінети лікарів, кабінет масажу, процедурна, пост медсестри, лабораторія);

- *приміщення торговельного призначення* (торгівельний зал, розвантажувальна, складські приміщення);

- *блок громадського харчування* (зал їдальні, кухня, виробничі приміщення, складські приміщення, розвантажувальна, приміщення персоналу);

- *навчально-реабілітаційний блок* (зал трудотерапії, соціальні гуртки, соціальний інтернет-клуб, абонементський відділ, бібліотека, книгосховище);

- *блок спортивно-оздоровчих приміщень* (лікувально-фізкультурний зал, тренажерний зал, інвентарна, тренерська, роздягальні);

- *блок клубно-видовищних приміщень* (універсальний глядацький зал, вестибюль глядацького залу, фойє, буфет, технічний центр);

- блок соціальних послуг (приймальні, кабінети психологів, юриста, адвоката, нотаріуса, відділ по роботі з іноземцями, кабінет перекладача, кабінет психо-фізичного розвантаження);

- блок тимчасового житлового призначення (кімнати очікування, тимчасові житлові приміщення з вбиральнями та окремою кухнею-буфетною);

блок технічних приміщень (санітарні вузли, комори, приміщення інвентарю, приміщення технічного персоналу).

При розробці архітектурно-планувального рішення будівлі визначеного призначення у м. Суми враховані вимоги щодо осіб з інклюзивністю, а саме: організовані ліфти, спеціалізовані санітарні вузли, пандуси. В будівлі з метою забезпечення вимог евакуації запроектовано 5 сходових кліток типу СК1. Приміщення організовано таким чином, щоб виключити перетин потоків людей, що потребують соціальної допомоги і психологічної реабілітації різного спрямування. В результаті цього функціонально-планувальне вирішення сформоване у двох окремих блоках, об'єднаних переходом-галерею.

Висновки. В результаті проведеного дослідження було визначено необхідність формування комплексних центрів будівель соціальної допомоги та психологічної реабілітації в адміністративних центрах України, зокрема які знаходяться в прикордонній зоні, що обґрунтовується багатогранністю соціальних потреб людей в сучасних умовах воєнного стану. Запропоновано основу функціонального наповнення будівель визначеного призначення, розроблено концепцію архітектурно-планувального вирішення будівлі у м. Суми, в якій інтегровано в структурі єдиного компактного об'єму функціональні блоки, що враховують потреби людей, які потребують соціальної допомоги та психологічної реабілітації. В умовах сучасних реалій напрямок проектування будівель визначеного призначення є надзвичайно актуальним і потребує подальших ґрунтовних досліджень та пошуків в галузі архітектури та містобудування.

Література

1. Ахаїмова А.О. Історична еволюція закладів соціального захисту самотньої дитини. Перспективні напрямки проектування житлових та громадських будівель: Зб. наукових праць. Спецвипуск.– К.: КиївЗНДІЕП, 2004. – С. 44-48.

2. Бісмак О.В. Особливості організації діяльності реабілітаційних закладів в Україні / О.В. Бісмак // Освітологічний дискурс: електронне наукове фахове видання Київського університету імені Бориса Грінченка. — 2015. — № 4(12). — С. 1-12.

3. Бех В.П., Лукашевич М.П., Туленков М.В. Соціальна робота і формування громадянського суспільства: монографія / Нац. пед. ун-т імені М.П. Драгоманова. Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2008. 599 с.

4. Гнесь І.П. Принципи формування соціально–інтегрованого житла. Досвід та перспективи розвитку міст України. К, 2008. Вип. 15. С. 118–128.

5. Гнесь І.П. Соловій Л.С. Принципи формування типів житла для бездомних / І.П. Гнесь, Л.С. Соловій // Вісник національного університету Львівська політехніка. - 2010. - № 674. - С. 20-26.

6. Державні будівельні норми України Будинки і споруди. Заклади соціального захисту населення ДБНВ.2.2-18:2007. - Київ: Мінбуд України, 2007. - 23 с

7. Здетовецька Н.О. Архітектура активного довголіття: сучасні моделі житла для людей похилого віку. Сучасні проблеми архітектури та містобудування: наук. - техн. збірник. Київ, 2020. Вип.57. С.270-286. DOI: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2020.57.270-286>

8. Коваль-Цєпова А. В. Принципи дизайну інтер'єрів закладів соціального захисту дітей: дис. канд. мистецтв.: за спец. 17.00.07 «Дизайн» – Національний університет «Львівська політехніка» Міністерства освіти і науки України, Львів, 2021. –350 с

9. Кравченко І.Л. Принципи архітектурно-планувальної організації центрів медично-соціальної реабілітації дітей та підлітків з фізичними вадами: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата архітектури: 18.00.02 – архітектура будівель та споруд / І.Л. Кравченко. - Київ, КНУБА, 2013. - 21 с.

10. Красножон Т.Ю. Геометричні засоби формування гармонійного внутрішнього середовища медичних реабілітаційних центрів. Сучасні проблеми архітектури та містобудування: наук. - техн. збірник. Київ, 2020. Вип.57. С.287-301. DOI: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2020.57.287-300>

11. Липовцева К.Д. Визначення місткості та функціонально-планувальних особливостей будівель соціально-реабілітаційних центрів. *Сучасні проблеми Архітектури та Містобудування*, К: КНУБА, 2016. Вип.44. С. 306–312.

12. Липовцева К.Д. Класифікація закладів, що подібні за функцією до реабілітаційних центрів для безпритульних. *Сучасні проблеми Архітектури та Містобудування*, К: КНУБА, 2015. Вип.38. С. 29–34.

13. Обиночна З.В. Функціонально-планувальна організація центру для спільного тимчасового перебування осіб похилого віку та дітей-сиріт. *Сучасні проблеми Архітектури та Містобудування*, К: КНУБА, 2022. Вип.62. С. 292–303. DOI: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2022.62.292-303>

14. Про соціальні послуги: закон України від 17 січня 2019 р. № 2671-ХVIII. Дата оновлення: 27.04.2022 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#n482>

15. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.03.2013 № 208-р, Про затвердження плану заходів на 2013-2016 роки щодо реалізації Стратегії реформування системи надання соціальних послуг.

16. Соловій Л.С. Особливості формування спеціальних типів житла для бездомних: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата архітектури: 18.00.02 –

архітектура будівель та споруд / Любов Степанівна Соловій; НУ "Львівська політехніка". - Львів, 2011. - 29 с

17. Соловій Л.С. Проблеми нормування житла для бездомних в Україні // Містобудування та територіальне планування: науково-технічний збірник. – 2017. – Т.63. – С. 351–358

18. Фомін В.В. Теорія і практика організації діяльності закладів суспільної опіки дітей та молоді в Україні (кінець XVIII – початок XX століття). дис. на здоб. наук. ступеня д-ра пед. наук: спец. 13.00.01 – заг. педагогіка та іст. педагогіки / В.В. Фомін; Харків. нац. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – Харків, 2019. – 577 с.

19. Chizzoniti, D., Moscatelli, M., Cattani, L. (2020). Development of Social Welfare Architectures in Marginal Areas of Sub-Saharan Africa. The Case Study of the Gamba Deve—Licoma Axis in Mozambique. In: Aste, N., Della Torre, S., Talamo, C., Adhikari, R., Rossi, C. (eds) Innovative Models for Sustainable Development in Emerging African Countries. Research for Development. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-33323-2_3.

20. Johnson C. The Benefits of Outdoor Spaces for the Elderly. March 21, 2014: URL: my.chicagobotanic.org/education/therapy/the-benefits-of-outdoor-spaces-fortheelderly. – Title from the screen.

PhD in Architecture, Associate professor **Borodai Dmytro**,
PhD in Architecture, Associate professor **Borodai Artem**,
Senior lecturer **Borodai Serhii**,
Sumy National Agrarian University

The article is devoted to the study of the actual problem today. The problem of this article is the features of the architectural and planning organization of buildings of complex centers for social assistance and psychological rehabilitation. The article reviews the current research on this problem. The conditions for the optimal urban placement of these centers are determined. The definition of the object of study is formulated. The main functional processes typical for buildings of this purpose are determined. These are such functional processes: temporary accommodation, food, sanitary and hygienic services, medical care and rehabilitation, occupational therapy, cultural services, administrative services, security and safety. The main functional blocks of premises and their structural content are determined on the basis of these functions. The main functional units of the integrated center of social assistance and psychological rehabilitation are: administrative unit, professional rehabilitation unit, medical rehabilitation unit, social rehabilitation unit, legal services unit, aid to foreign citizen unit, social food and trade premises unit, cultural and entertainment premises unit, a block of premises for sports and rehabilitation purposes, a residential block for temporary stay.

Practical recommendations have been developed for the architectural and planning organization of the center for social assistance and psychological rehabilitation. A conceptual design of a complex center in Sumy has been designed. The city-planning, architectural-compositional and functional-planning solution of this complex center is proposed. The functional content of each functional block and the relationship between them are considered, taking into account regulatory requirements.

Keywords: complex center; social assistance; psychological rehabilitation; functional planning organization; functional block.

REFERENCES:

1. Akhaimova A.O. Istorychna evoliutsiia zakladiv sotsialnoho zakhystu samotnoi dytyny. Perspektyvni napriamky proektuvannia zhytlovykh ta hromadskykh budivel: Zb. naukovykh prats. Spetsvypusk. – K.: KyivZNDIEP, 2004. – S. 44-48. {in Ukrainian}
2. Bismak O.V. Osoblyvosti orhanizatsii diialnosti reabilitatsiinykh zakladiv v Ukraini / O.V. Bismak // Osvitolohichni dyskurs: elektronne naukove fakhove vydannia Kyivskoho universytetu imeni Borysa Hrinchenka. – 2015. – № 4(12). – S. 1-12. {in Ukrainian}
3. Bekh V.P., Lukashevych M.P., Tulenkov M.V. Sotsialna robota i formuvannia hromadianskoho suspilstva: monohrafiia / Nats. ped. un-t imeni M.P. Drahomanova. Kyiv: NPU imeni M.P. Drahomanova, 2008. 599 s. {in Ukrainian}
4. Hnes I.P. Pryntsypy formuvannia sotsialno–intehrovanoho zhytla. Dosvid ta perspektyvy rozvytku mist Ukrainy. K, 2008. Vyp. 15. S. 118–128. {in Ukrainian}
5. Hnes I.P. Solovii L.S. Pryntsypy formuvannia typiv zhytla dlia bezdomnykh / I.P. Hnes, L.S. Solovii // Visnyk natsionalnoho universytetu Lvivska politekhniky. - 2010. - № 674. - S. 20-26. {in Ukrainian}
6. Derzhavni budivelni normy Ukrainy Budynky i sporudy. Zaklady sotsialnoho zakhystu naseleння DBNV.2.2-18:2007. - Kyiv: Minbud Ukrainy, 2007. - 23 s. {in Ukrainian}
7. Zdetovetska N.O. Arkhitektura aktyvnoho dovolittia: suchasni modeli zhytla dlia liudei pokhyloho viku. Suchasni problemy arkhitektury ta mistobuduvannia: nauk. - tekhn. zbirnyk. Kyiv, 2020. Vyp.57. S.270-286. DOI: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2020.57.270-286>. {in Ukrainian}
8. Koval-Tsepova A. V. Pryntsypy dyzainu interieriv zakladiv sotsialnoho zakhystu ditei: dys. kand. mystetst.: za spets. 17.00.07 «Dyzain» – Natsionalnyi universytet «Lvivska politekhniky» Ministerstva osvity i nauky Ukrainy, Lviv, 2021. –350 s. {in Ukrainian}
9. Kravchenko I.L. Pryntsypy arkhitekturno-planuvalnoi orhanizatsii tsentriv medychno-sotsialnoi reabilitatsii ditei ta pidlitkiv z fizychnymy vadamy: avtoreferat dysertatsii na zdobuttia naukovooho stupenia kandydata arkhitektury: 18.00.02 – arkhitektura budivel ta sporud / I.L. Kravchenko; Kyivskyi Natsionalnyi universytet budivnytstva i arkhitektury (KNUBA) - Kyiv, 2013. - 21 s. {in Ukrainian}

10. Krasnozhon T.Iu. Heometrychni zasoby formuvannia harmoniinoho vnutrishnoho seredovyshcha medychnykh rehabilitatsiinykh tsestriv. Suchasni problemy arkhitektury ta mistobuduvannia: nauk. - tekhn. zbirnyk. Kyiv, 2020. Vyp.57. S.287-301. DOI: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2020.57.287-300>. {in Ukrainian}
11. Lypovtseva K.D. Vyznachennia mistkosti ta funktsionalno-planuvalnykh osoblyvostei budivel sotsialno-rehabilitatsiinykh tsestriv. Suchasni problemy Arkhitektury ta Mistobuduvannia, K: KNUBA, 2016. Vyp.44. S. 306–312. {in Ukrainian}
12. Lypovtseva K.D. Klasyfikatsiia zakladiv, shcho podobni za funktsiieiu do rehabilitatsiinykh tsestriv dlia bezprytulnykh. Suchasni problemy Arkhitektury ta Mistobuduvannia, K: KNUBA, 2015. Vyp.38. S. 29–34. {in Ukrainian}
13. Obynochna Z.V. Funktsionalno-planuvalna orhanizatsiia tsestru dlia spilnoho tymchasovoho perebuvannia osib pokhyloho viku ta ditei-syrit. Suchasni problemy Arkhitektury ta Mistobuduvannia, K: KNUBA, 2022. Vyp.62. S. 292–303. DOI: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2022.62.292-303>. {in Ukrainian}
14. Pro sotsialni posluhy: zakon Ukrainy vid 17 sichnia 2019 r. № 2671-KhVIII. Data onovlennia: 27.04.2022 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#n482>
15. Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 13.03.2013 № 208-r, Pro zatverdzhennia planu zakhodiv na 2013-2016 roky shchodo realizatsii Stratehii reformuvannia systemy nadannia sotsialnykh posluh. {in Ukrainian}
16. Solovii L.S. Osoblyvosti formuvannia spetsialnykh typiv zhytla dlia bezdomnykh: avtoreferat dysertatsii na zdobuttia naukovooho stupenia kandydata arkhitektury: 18.00.02 – arkhitektura budivel ta sporud / Liubov Stepanivna Solovii; NU "Lvivska politekhnika". - Lviv, 2011. - 29 s. {in Ukrainian}
17. Solovii L.S. Problemy normuvannia zhytla dlia bezdomnykh v Ukraini // Mistobuduvannia ta terytorialne planuvannia: nauko-tekhnichniy zbirnyk. – 2017. – T.63. – С. 351–358. {in Ukrainian}
18. Fomin V.V. Teoriia i praktyka orhanizatsii diialnosti zakladiv suspilnoi opiky ditei ta molodi v Ukraini (kinets KhVIII – pochatok KhKh stolittia). dys. na zdob. nauk. stupenia d-ra ped. nauk: spets. 13.00.01 – zah. pedahohika ta ist. pedahohiky / V.V. Fomin; Kharkiv. nats. ped. un-t im. H. S. Skovorody. – Kharkiv, 2019. – 577 s. {in Ukrainian}
19. Chizzoniti, D., Moscatelli, M., Cattani, L. (2020). Development of Social Welfare Architectures in Marginal Areas of Sub-Saharan Africa. The Case Study of the Gamba Deve—Licoma Axis in Mozambique. In: Aste, N., Della Torre, S., Talamo, C., Adhikari, R., Rossi, C. (eds) Innovative Models for Sustainable Development in Emerging African Countries. Research for Development. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-33323-2_3. {in English}
20. Johnson C. The Benefits of Outdoor Spaces for the Elderly. March 21, 2014: URL: my.chicagobotanic.org/education/therapy/the-benefits-of-outdoor-spaces-fortheelderly.— Title from the screen. {in English}